

Hazırlıksız konuşma stratejileri

Mehmet KURUDAYIOĐLU¹

Büşra KİRAZ²

APA: Kurudayıoğlu, M.; Kiraz, B. (2020). Hazırlıksız konuşma stratejileri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (20), 167-189. DOI: 10.29000/rumelide.791129.

Öz

Anadili konuşucuları kendi dillerinde çeşitli konuşmalar üretebilirler ancak iyi bir konuşmacı olabilmenin yolu eğitimden geçer. Türkçe eğitimi, öğrencilere konuşmanın en baştan öğretildiği bir süreci kapsamaz. Belirli bir konuşma becerisine sahip olan öğrencilerin hata ve eksikliklerinin birtakım stratejik hamlelerle giderilmesi ve kendilerini sözlü olarak tutarlı ve etkili bir şekilde ifade edebilmelerini sağlamak Türkçe eğitiminin nihai hedeflerinden biridir. Bu hedefe ulaşmada Türkçe öğretmenlerine rehberlik eden ana kaynaklar ise öğretim programı ve ders kitaplarıdır. Konuşma eğitiminin uygulama boyutunu oluşturan konuşma strateji, yöntem, teknik ve etkinlikleri öğretmenlerin öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmede başvuracağı birincil öğretim öğeleridir. Dolayısıyla öğretim programı ve ders kitaplarının çeşitli konuşma durumlarında kullanılacak strateji, yöntem, teknik ve etkinlikler çerçevesinde yapılandırılması gerekmektedir. Öğretim programı incelendiğinde konuşma kazanımlarının nitelik ve nicelik açısından yetersiz olduğu, konuşma strateji, yöntem ve teknikleri arasında net bir ayrım yapılmadığı ve konuşma stratejilerinin işlevlerine yönelik açıklama getirilmediği görülmektedir. Programda yer alan strateji, yöntem ve tekniklerin yine programda yer alan konuşma türleriyle ilişkilendirilerek ele alınması gereklidir. Programda yer alan hazırlıksız konuşma türüne yönelik hiçbir açıklama getirilmediği, bu türe özgü strateji, yöntem, teknik ve etkinliklere yer verilmediği görülmektedir. Bu çalışmanın amacı hazırlıksız konuşma ve topluluk önünde konuşma üzerine yapılmış çalışmalarda yer alan konuşma stratejilerini belirlemek, tasnif etmek ve hazırlıksız konuşma stratejileri önerisi sunmaktır. Temellendirilmiş Kuram yöntemi ile gerçekleştirilen çalışmanın inceleme nesnesi olarak 40 çalışma seçilmiş, bu çalışmalar kodlama tekniği aracılığıyla analiz edilmiştir. Çalışmanın sonunda zihinsel konuşma planı yapma, sosyal ve işbirlikli öğrenme ortamlarından yararlanma, bellek geliştirme çalışmaları yapma, heyecan kontrolü çalışmaları yapma ve değerlendirme olmak üzere 5 hazırlıksız konuşma stratejisi önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Konuşma eğitimi, hazırlıksız konuşma, hazırlıksız konuşma öğretimi, hazırlıksız konuşma stratejileri

Impromptu speaking strategies

Abstract

Native speakers can produce speeches in their own language, but the way to become a good speaker is through education. One of the ultimate goals of education of Turkish as native language that the

¹ Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD (Ankara, Türkiye), mkurudayioglu@hacettepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0447-5236 [Makale kayıt tarihi: 20.07.2020-kabul tarihi: 20.09.2020; DOI: 10.29000/rumelide.791129]

² Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD (Samsun, Türkiye), busra.kiraz@omu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-6855-0752

students who have a certain speaking skill can correct their mistakes and deficiencies through a number of strategic moves and express themselves verbally in a consistent and effective manner. Speaking strategies, methods, techniques and activities, which constitute the implementing dimension of speech education, are the primary teaching items that teachers will use in developing students' speaking skills. Therefore, the curriculum and textbooks should be structured within the framework of strategies, methods, techniques and activities that can be used in various speech situations. When the curriculum is analyzed, it is seen that there is no clear distinction between speaking strategies, methods and techniques and there is no explanation for the functions of speaking strategies. Also it's seen that impromptu speaking strategies aren't included in the curriculum. The aim of this study is to determine and classify speaking strategies in studies about impromptu speaking and public speaking, then offer suggestion of impromptu speech strategies. This study conducted with the Grounded Theory method and 40 studies were selected as the study object. Data were analyzed by coding technique. At the end of the study, 5 unprepared speaking strategies were proposed: making a mental speech plan, benefiting from social and collaborative learning environments, conducting memory development studies, conducting excitement control studies and evaluation.

Keywords: Speaking training, impromptu speaking, impromptu speaking teaching, impromptu speaking strategies

Giriş

Bireylerin eğitim hayatlarına başlamadan önce, informal bir şekilde edindikleri bir dil becerisi olan konuşma, düşüncelerin önce sözlere sonra seslere dönüştürülerek çeşitli amaçlarla belirli bir hedef kitleye aktarıldığı dilsel bir eylemdir. Her anadili konuşucusu eğitim almadan da kendi dilinde rahatlıkla konuşmalar üretebilir ancak iyi bir konuşmacı olmak ve etkileyici konuşmalar yapmak eğitimsel bir süreç gerektirmektedir. Kendini sözlü olarak etkili bir şekilde ifade edebilen bireyler yetiştirmek genel eğitim hedeflerinden olmakla birlikte bu hususta en büyük sorumluluk Türkçe eğitimine ve eğitimcilerine düşmektedir.

Türkçe eğitiminin çalışma alanlarından biri olan konuşma eğitimi kapsamında bireylere yeni baştan konuşmanın öğretilmesi söz konusu değildir. Konuşma eğitiminin amacı bireylerin halihazırda sahip oldukları konuşma becerilerini çeşitli stratejik hamlelerle geliştirmek ve bu beceriye yönelik hata ve eksikliklerini gidermektir. Söz konusu bu amacın gerçekleştirilmesinde Türkçe dersi öğretim programı ve ders kitapları Türkçe öğretmenlerine rehberlik etmektedir. Konuşma eğitiminin uygulama boyutunu strateji, yöntem, teknik ve etkinlikler oluşturmaktadır. Bu anlamda programda yer alan kazanımların çeşitli strateji, yöntem ve tekniklerle donatılması ve ders kitabındaki etkinliklerin kazanımlara hizmet edecek şekilde yapılandırılması konuşma eğitiminden alınacak verimde birinci derecede etkili olacaktır.

2019 Türkçe dersi öğretim programında 5, 6, 7, ve 8. sınıf konuşma kazanımlarında hazırlıklı ve hazırlıksız olmak üzere iki konuşma türüne ve aşağıda yer alan konuşma stratejilerine yer verildiği görülmektedir:

Kazanım	Açıklama
T.5.2.3.Konuşma stratejilerini uygular.	Serbest, güdümlü, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması sağlanır.

T.6.2.3.Konuşma stratejilerini uygular.	Serbest, güdümlü, yaratıcı, hafızada tutma tekniği ve kelime kavram havuzundan seçerek konuşma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması sağlanır.
T.7.2.3.Konuşma stratejilerini uygular.	Katılımlı, yaratıcı, güdümlü, empati kurma, tartışma ve eleştirel konuşma gibi yöntem ve tekniklerinin kullanılması sağlanır.
T.8.2.3.Konuşma stratejilerini uygular.	Yaratıcı, güdümlü, empati kurma, tartışma, ikna etme ve eleştirel konuşma gibi yöntem ve tekniklerinin kullanılması sağlanır.

Tablo 1. Türkçe dersi öğretim programında yer alan konuşma stratejileri

Programda konuşma stratejileri başlığı altında *serbest konuşma, güdümlü konuşma, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma, yaratıcı konuşma, hafızada tutma, katılımlı konuşma, empati kurma, tartışma, eleştirel konuşma ve ikna etme* yöntem ve tekniklerine yer verildiği görülmektedir. Doğaları gereği strateji, yöntem ve teknik kavramları birbirleriyle bağlantılı olsalar da birbirlerinden farklı kapsamlara sahiplerdir. Her birinin öğretim ortamındaki işlevi ve öğretim sürecine olan katkısı farklıdır. Strateji, yöntem ve tekniklerin öğretim amaçlarına hizmet edecek şekilde kullanılabilmesi için öncelikle bu kavramlar arasındaki sınırların çizilmesi ve çeşitli öğretim durum ve bağlamlarındaki işlevlerine yönelik açıklamaların getirilmesi gerekmektedir. Türkçe dersi öğretim programında bu üç kavram arasındaki sınırların hissettirilmediği, nelerin strateji, nelerin yöntem, nelerin teknik olduğu ayırımına gidilmediği, strateji başlığı altında sıralanan yöntem ve tekniklerin hangi konuşma durumlarında nasıl kullanılacağına yönelik açıklamalar getirilmediği görülmektedir. Programda konuşma becerisine özel strateji, yöntem ve tekniklerin kavramsal doğalarına ve çeşitli konuşma durum ve bağlamlarına göre tanıtılmıyorsa konuşma kazanımlarının öğretmenlere rehberlik etmede yetersiz kalmasına sebebiyet vermektedir.

Konuşma strateji, yöntem, teknik ve etkinlikleri belirli konuşma amaçları ve durumlarına hizmet edecek şekilde sınıf ortamına dahil edilir. Literatürde konuşma türleri hazırlık durumuna ve konuşma amacına göre tasnif edilmektedir. Lucas (1998) hazırlık durumuna göre konuşma türlerini aşağıdaki gibi belirlemiştir:

Konuşma Türü	Açıklama
Yazılı Metni Okuyarak Konuşma	Titizlikle hazırlanan yazılı bir konuşma kelimesi kelimesine okunmak suretiyle sunulur.
Bellekten Konuşma	Yazılı bir konuşma ezberlenir ve doğaçlama konuşuluyormuş gibi sunulur.
Hazırlıksız Konuşma	Hiç hazırlık yapılmadan ya da sınırlı bir hazırlıkla konuşulur.
Doğaçlama Konuşma	Hazırlıksız konuşmaya nazaran konuşma konusuyla ilgili daha fazla hazırlık imkânı vardır. Konuşma konusuyla ilgili notlar alınır ancak söylenecek ifadelere konuşma esnasında karar verilir.

Tablo 2. Lucas'ın (1998) hazırlık durumuna göre konuşma türleri tasnifi

Türkçe dersi öğretim programında yer alan hazırlıksız konuşma türü yerli alanyazında önceden araştırma ve hazırlık gerektirmeyen, ne zaman ve kiminle yapılacağı belli olmayan, içinde bulunulan şartlar gereği birdenbire ve anlık olarak gelişen, doğaçlama şeklinde yapılan, kutlama, soru sorma, adres sorma, özür dileme vb. amaçlarla gerçekleştirilen gündelik konuşmalar olarak tanımlanmıştır (Yeşiltepe Sağlam, 2010; Yüceer, 2014; Aydın ve Pehlivan, 2019; Köse, 2019; Kırbaş, 2019). Bu tanımlamalar doğrultusunda hazırlıksız konuşma bir anda yakalanılan, plansız bir şekilde gerçekleştirilen, deyim

yerindeyse *kervan yolda dizilir* mantığıyla gerçekleştirilen bir konuşma türü olarak görünmektedir. Yabancı alanyazında ise hazırlıksız konuşmaya farklı bir bakış açısıyla bakılmaktadır. Enkvist (1982; akt. Ardito, 1999) hazırlıksız konuşmanın tanımını yaparken hazırlanılmamış ve planlanmamış ifadelerinden kaçınmıştır ve her tür söylemin belirli bir düzeyde planlamayı ve hazırlığı kapsadığını iddia etmiştir. Nawi ve diğerleri (2015) yabancı alanyazında *impromptu speaking* olarak anılan hazırlıksız konuşmanın özünün anlaşılabilmesi için *impromptu* teriminin kökenine bakılması gerektiğini belirtmişlerdir. Latince *impromptu* kavramının “*Hazır durumda olmak (readiness)*” anlamına geldiğini belirten araştırmacılar başarılı bir hazırlıksız konuşmanın temelinde her an hazır durumda olmanın yattığını vurgulamışlardır. Bir başka deyişle iyi bir konuşmacı hazırlıksız konuşmaya her an hazır olduğu için hazırlıksız konuşma asla tamamen hazırlıksız yakalanılan bir konuşma türü olarak nitelendirilememektedir. Ünlü yazar Mark Twain de: “*İyi bir hazırlıksız bir konuşmaya hazırlanmam genelde üç haftadan fazla sürüyor*” diyerek aslında hiçbir konuşma türünün tamamen hazırlıksız ve plansız bir şekilde gerçekleştirilemeyeceğini vurgulamıştır. (Boone, 1987)

Türkçe dersi öğretim programında hazırlıksız konuşmaya yönelik hiçbir açıklama getirilmediği, hazırlıksız konuşmaya özel strateji, yöntem, teknik ve etkinlik önerilerinin getirilmediği görülmektedir. Hazırlıksız konuşma yapmak hızlı ve yaratıcı düşünmeyi, düşünceleri zihinde hızlıca organize etmeyi ve oldukça kısa bir süre içerisinde yaklaşık 3 dakikalık bir konuşma planlamayı gerektirir. Bütün bunları yapabilmeleri için öğrencilerin hazırlıksız konuşmaya yönelik birtakım strateji, yöntem ve tekniklere hâkim olmaları ve bunları çeşitli konuşma etkinliklerinde kullanarak pekiştirmeleri gerekmektedir. Oldukça karmaşık ve üst düzey beceriler gerektiren hazırlıksız konuşmanın öğretimi yapılmadan öğrencilerden bir anda hazırlıksız konuşma gerçekleştirmelerinin beklenmesi sağlıklı değildir. Böyle bir yaklaşım öğrencilerin hazırlıksız konuşmaya yönelik olumsuz tutum geliştirmelerine sebebiyet vermektedir. Özden (2018), Türkçe Eğitimi lisans öğrencilerinin hazırlıklı ve hazırlıksız konuşma hakkında geliştirdikleri metaforları incelediği çalışmasında hazırlıksız konuşmayla ilgili geliştirilen metaforların yoğun olarak şaşkınlık ($f=12$) ve endişe ($f=12$) duygularını yansıttığını tespit etmiştir. Dolayısıyla öğrencilerin hazırlıksız konuşma türüne bir anda maruz bırakılmalarının pedagojik açıdan doğru bir yaklaşım olmadığı anlaşılmaktadır. Öğrencilerin derslerde yeri geldikçe hazırlıksız konuşma türüyle karşılaşmaları, bu konuşma türüne yönelik birtakım stratejiler öğrenmeleri ve geliştirmeleri, öğrendikleri ve geliştirdikleri stratejileri çeşitli etkinlikler aracılığıyla uygulama ve pekiştirme imkânı bulmaları gerekmektedir.

Hazırlıksız konuşma türüne yönelik strateji, yöntem ve tekniklerin geliştirilebilmesi için öncelikle bu üç kavramın kapsamlarının anlaşılması önem arz etmektedir. Bu sebeple çalışmanın bu bölümünde alanyazında yer alan strateji, yöntem ve teknik kavramlarına ilişkin tartışmalara yer verilmesi gerekli bulunmuştur.

Dil öğretimi ekseninde yaklaşım, strateji, yöntem ve teknik kavramları

Dil öğretiminde yaklaşım, strateji, yöntem ve teknik kavramları sınırları net olarak belirlenemeyen ve üzerlerinde tartışılan kavramlardır. Bu kavramlara ilişkin ilk çerçeveyi Anthony (1963) çizmiştir. Yaklaşım, yöntem ve teknik kavramları arasında hiyerarşik bir düzen olduğunu, yaklaşımın yöntemi, yöntemin tekniği belirlediğini ifade eden Anthony’ye göre (1963) yaklaşım, dil ve dil öğretimiyle ilgili bir dizi korelasyonel varsayım ve inanışlar; yöntem, seçilen yaklaşımla çelişmeyen, öğretilecek dil materyalinin düzenli bir şekilde sunulduğu genel bir plan; teknik ise kısa süreli bir hedefe ulaşmak için kullanılan taktik, strateji ve kısa yollardır.

Anthony'nin (1963) sunduğu çerçeve uzunca bir süre dil öğretimi araştırmacıları tarafından benimsenmiştir. Ancak süreç içerisinde bazı araştırmacılar bu çerçevenin pek çok yönden eksik olduğunu ortaya koymuşlardır. Richards ve Rodgers (1982), Anthony'nin (1963) üçlü çerçevesini yeniden ele alıp kapsamını genişletmiş ve *yaklaşım, tasarım ve prosedür* olmak üzere daha detaylı üç kavram önermişlerdir. Araştırmacılara göre *yaklaşım*, dil ve dil öğretimine ilişkin varsayım ve inanışlardır. *Tasarım*, hedeflerin, müfredatın, içeriğin, öğretici ve öğrenici rollerinin, öğretim materyallerinin belirlendiği düzeydir. *Prosedür* ise belirli yaklaşımların ve tasarımların sonuçları olan teknik ve uygulamaları içerir. Bu sınıflandırmada yöntem ve teknik kavramlarından ayrıca bahsetmeyen Richards ve Rodgers (1982) teknik kavramına denk olarak prosedür kavramını önermiş, yöntem kavramını ise yaklaşım, tasarım ve prosedür kavramlarını kapsayan çatı bir kavram olarak ele almışlardır.

Kumaravadivelu (2001), Anthony'nin (1963) tasnifinde yaklaşım ve yöntem, yöntem ve teknik arasındaki ayrımların net olarak açıklanmaması sebebiyle bu kavramların birbirlerinin yerlerine kullanıldığına ve sınırlarının bulanıklaştığına yönelik eleştiri getirmiştir. Anthony'nin (1963) çerçevesinin bir diğer kusurunun toplumsal talepler, kurumsal kaynaklar ve kısıtlamalar, öğretimsel etkinlik ve öğrenci ihtiyaçları gibi faktörler arasındaki karmaşık bağlantıları göz önünde bulundurmaksızın tüm dil öğretim işlemlerinin yaklaşım, yöntem ve teknik arasındaki basit, hiyerarşik bir ilişkiye sığdırılması olduğunu belirtmiştir. Daha detaylı bir çerçeve sunan Richards ve Rodgers'ın (1982) tasnifinde de kavramların sınırlarının birbirlerinden net olarak ayrılamıyor oluşunun bir dezavantaj olduğunu ifade eden araştırmacı, çerçeveyi basitleştirmek için *prensipler ve prosedür* olmak üzere iki bölümden oluşan bir ayrım yapmayı doğru bulmaktadır. Kumaravadivelu'ya (2001) göre prensipler dil öğrenimi, dil planlaması ve dil öğretimi için teorik temeller sağlayan teorik ve uygulamalı dilbilim, bilişsel psikoloji, bilgi bilimleri ve diğer müttefik disiplinlerden elde edilen bir dizi kavrayış olarak tanımlanabilir. Araştırmacıya göre böyle bir yaklaşımla prensipler terimi sadece dil öğrenimi ve öğretimi ile ilgili teorik varsayımları değil aynı zamanda ders programı tasarımı, materyal üretimi ve değerlendirme ölçütlerini de kapsamış olur. Araştırmacı prosedürü ise sınıfta dil öğretiminin kısa ve uzun vadeli hedeflerine ulaşmak için öğretmen tarafından benimsenen / uyarlanan bir dizi öğretim stratejisi olarak tanımlamıştır. Sınıf içi teknik ve uygulamaları da bu kavramın kapsamına dahil etmiştir. Böylelikle, Anthony'nin (1963) yaklaşım ve yöntem, Richards ve Rodgers'ın (1982) yaklaşım ve tasarım kavramlarının bazı unsurlarını bu ilkeler altında toplamıştır.

Durmuş (2013), yabancı alanyazında yaklaşım, yöntem ve teknik kavramlarına ilişkin yaşanan bu tartışmayı analiz etmiş ve bu kavramların tanımlarını şu şekilde vermiştir:

“Yaklaşım, dil öğretiminde uygulama ve ilkelere kaynak teşkil eden, dilin ve dil öğrenmenin doğası ile ilgili kuramlardır ve öğrenmenin nihai önemini ifade etmek için kullanılabilir. Yöntem, dilin ve dil öğrenmenin doğasına dair kuramsal görüşlerin, hedef dilin sınıfta öğretimi sırasında nasıl uygulama planlarına dönüştürüleceğini anlatmaktadır. Teknik ise uygulama planındaki her bir kazanımın gerçekleştirilmeye yönelik drama, rol yapma, soru-cevap gibi etkinlikleri işaret etmektedir.” (s.32)

Oxford (1990), strateji kavramının askerî kökenli olduğunu, birliklerin, gemilerin veya uçakların ideal yönetimini ifade ettiğini belirtmiştir. Askerî anlamı dışında stratejinin bir hedefe ulaşmak için uygulanan bir plan, atılan adımlar veya meydana getirilen bilinçli eylemler anlamına geldiğini ifade etmiştir. Strateji terimiyle bu terimden farklı ancak ilişkili olan taktik teriminin birbirlerinin yerine kullanıldığını belirten Oxford (1990), taktiği stratejiyi başarıya ulaştırmak için kullanılan araçlar olarak tanımlamıştır. Bu iki terimin ortak noktaları olarak planlama, rekabet etme, bilinçli manipülasyon ve

bir hedefe yönelmeyi saymıştır. Araştırmacı strateji kavramını öğrenmeyle ilişkili olarak ise şu şekilde tanımlamıştır:

“Öğrenme stratejileri, bilginin edinilmesine, depolanmasına, geri çağırılmasına ve kullanımına yardımcı olmak için öğrenci tarafından kullanılan işlemlerdir. Stratejiler, öğrencinin öğrenmeyi daha kolay, daha hızlı, daha eğlenceli, daha öz yönelimli, daha etkili ve yeni durumlara daha aktarılabilir hale getirmek için gerçekleştirdiği özel eylemlerdir.” (s.8)

Güneş (2014), öğretim stratejisinin çoğu zaman öğretim yöntemiyle karıştırıldığını ifade etmiştir. Güneş’e (2014) göre strateji “*öğretim amaçlarına göre uygulanacak yöntemleri, materyalleri, araç-gereçleri seçme ve öğretimi yönlendirme etkinlikleridir*”. Yöntem ise “*nitelik yönüyle stratejiyi uygulamaya koyan araçlar, öğrencilerin bir konuyu öğrenmeleri için uygulanan çeşitli faaliyetlerdir*” (s.62). Araştırmacı teknik kavramını ise “*yöntemin amacına ulaşmasını sağlayan ve alt amaçlarını gerçekleştiren işlemler*” olarak tanımlamıştır (s.106). Güneş’e (2014) göre teknik, öğretimi etkili kılmak, öğrenmeyi kolaylaştırmak, öğretim yöntemini daha iyi uygulamak için başvurulan bütün araçlar, işlemler ve becerileri kapsamaktadır.

Alanyazında sıklıkla birbirinin yerine kullanıldığı görülmekte olan yaklaşım, strateji, yöntem ve teknik kavramlarına ilişkin bu görüşlerin ışığında konuşma stratejisi, bir konuşma amacına ulaşmak üzere işe koşulabilecek yöntem, teknik, araç ve gereçlerin belirlenmesini kapsayan, çerçeve niteliğinde, genel bir konuşma planı olarak tanımlanabilir. Konuşma yöntemi, bir konuşma amacı ve durumu etrafında şekillenen konuşma türüne özgü süreç, teknik ve etkinliklerin işletilmesini sağlayan, uygulamaya dönük, özel bir konuşma planı olarak tanımlanabilir. Konuşma tekniği ise konuşma türünün özel amaçları doğrultusunda konuşmanın geliştirilmesine hizmet eden çeşitli taktikler olarak tanımlanabilir. Yapılan bu tanımlamalar strateji kavramını çatı bir kavram konumuna getirmekte ve yöntem ve tekniği bu kavramın kapsamına dahil etmektedir. Konuşma yöntem ve teknikleri teorik dayanağı olan bir havuzda yer almaktadır. Konuşma eğitiminin nihai amacı öğrencilerin bu yöntem ve teknikleri üstbilişsel bir bakış açısıyla analiz etmesi ve konuşma bağlamına, durumuna ve amaçlarına en uygun yöntem ve teknikleri belirleyerek bir konuşma planı tasarlamaları, yani bir konuşma stratejisi geliştirebilmeleridir. Bu anlamda konuşma eğitimi kapsamında öncelikle öğrencilerin birtakım yöntem ve tekniklerden haberdar olmaları, bunların işlevlerini öğrenmeleri ve uygulamaları gerekmektedir. Bir sonraki aşamada ise öğrenciler edindikleri teorik ve uygulamalı bilgileri konuşma stratejisi geliştirmek suretiyle, öz denetimli bir şekilde uygulamaya dökmelilerdir.

Yerli alanyazında hazırlıksız konuşmaya yönelik gerçekleştirilen sınırlı sayıda çalışmada öğrencilerin ve öğretmen adaylarının hazırlıksız konuşma başarılarına yönelik durum incelemesi yapıldığı, hazırlıksız konuşma öğretiminin gerçekleştirilmesinin öneminden bahsedildiği ancak nasıl gerçekleştirilebileceğine yönelik öneri getirilmediği görülmektedir. Hazırlıksız konuşma öğretimi gerçekleştirilmenin yolu öncelikle bu konuşma türüne özgü strateji, yöntem ve tekniklerin belirlenmesinden geçmektedir. Aksi takdirde bu konuşma türünü uygulamaya dökmek zorlaşacaktır.

Çalışmanın amacı

Bu çalışmanın amacı yerli ve yabancı literatürde hazırlıksız konuşma ve topluluk önünde konuşma üzerine yapılmış çalışmalarda yer alan konuşma stratejilerini belirlemek, tasnif etmek ve hazırlıksız konuşma stratejileri önerisi sunmaktır. Çalışmanın alt amaçları şu şekildedir:

Hazırlıksız konuşma stratejilerini tasnif etmek

Hazırlıksız konuşma yapmaya yönelik stratejileri tasnif etmek

Zihinsel konuşma planı yapma stratejilerini tasnif etmek

Konuşma içeriği düzenleme desenlerinden yararlanma stratejilerini tasnif etmek

Hazırlıksız konuşma türünün öğretimine yönelik stratejileri tasnif etmek

Değerlendirme stratejilerini tasnif etmek

Sosyal ve işbirlikli öğrenme ortamlarından yararlanma stratejilerini tasnif etmek

Konu belirleme stratejilerini tasnif etmek

Heyecan kontrolü stratejilerini tasnif etmek

Bellek geliştirme stratejilerini tasnif etmek

Yöntem

Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden Temellendirilmiş Kuram Yöntemi (TKY) kullanılarak gerçekleştirilmiştir. TKY kapsamında sosyal bir araştırmadan sistemli bir şekilde toplanan ve çözümlenen veriler ışığında yeni bir kuram keşfedilir (Glaser ve Strauss, 1967). Bir başka deyişle bu yöntem kapsamında mevcut kuramlar yeni kuramı inşa etmeye yardımcı olan veri parçaları olarak görülür. Verilerin çözümlenmesi veri hazır olduğunda başlar ve sistematik bir şekilde, kategorilerin tanımlanması ve aralarında bağlantıların kurulmasıyla ilerler (Urquhart, 2018). Bu çalışmada alanyazından toplanarak özetlenen ve sentezlenen veriler ışığında hazırlıksız konuşma stratejileri tasnifi önerisi sunulacaktır. Özgün üretim boyutunun varlığı sebebiyle çalışmanın Temellendirilmiş Kuram Yöntemi (TKY) ile yürütülmesi uygun görülmüştür.

Verilerin toplanması

Çalışmanın verileri doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. “Doküman incelemesi hem basılı hem de elektronik materyalleri incelemek veya değerlendirmek için yapılan sistematik bir işlemdir. Doküman incelemesinde analitik işlem süreci, dokümanlarda yer alan verilerin bulunmasını, seçilmesini, değerlendirilmesini (anlamlandırılmasını) ve sentezlenmesini içermektedir” (Özkan, 2019). Doküman incelemesi yöntemi doğrultusunda incelenen belgeler araştırmaya doğrudan veri sağlar, başka bir deyişle araştırmanın kaynağı olur (Şen ve Yıldırım, 2019). Temellendirilmiş Kuram Yöntemi ve yukarıdan aşağıya kodlama tekniği doğrultusunda veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi yönteminin seçilmesi alanyazının oluşturulacak kurama temel olarak ele alınması noktasında kullanışlı görünmektedir.

Verilerin analizi

Çalışmada Temellendirilmiş Kuram Yöntemi (TKY) kapsamında kullanılan ve bir nitel çözümleme tekniği olan kodlamadan yararlanılmıştır. “Kodlama tekniği TKY ile sınırlı değildir ancak kodlama yapma işlemleri bu yöntemin merkezindedir” (Urquhart, 2018; s. 41). Kodlama tekniğinde belli bir veri parçasına kavramsal etiketler eklenerek çözümleme gerçekleştirilir (Urquhart, 2018). Bu çalışma kapsamında verilerin çözümlenmesinde yukarıdan aşağıya kodlama yaklaşımı kullanılmıştır. Yukarıdan aşağıya kodlama yaklaşımında alanyazından gelen kodlar verilere uygulanır. Bir başka deyişle verilerin kategoriler haline getirilmesi ve ilişkilendirilmesinde alanyazında yer alan mevcut fikirlerden yararlanır. Kuram oluşturma aşaması alanyazından gelen verilerin kodlamasının yapılmasının ardından gelir. (Urquhart, 2018)

İnceleme nesnesi

“Hazırlıksız konuşma, impromptu speaking, public speaking” anahtar kelimelerinin Google Akademik Arama Motoru’nda taratılması sonucunda çalışmanın amacına uygunluk gösterdiği düşünülen 40 çalışma bu çalışmanın inceleme nesnesi olarak kabul edilmiştir. Seçilen çalışmalara ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir:

Çalışmacı	Çalışmanın Yılı	Çalışmanın Adı	Çalışmanın Türü
Dowling, F.	1957	Teaching Impromptu Speaking	Makale
Rosenfeld, L. W.	1966	Teaching Impromptu Speaking	Makale
Hendrix, J. A.	1968	The Impromptu Classroom Speech	Makale
Henderson, D.	1982	Impromptu Speaking As A Tool To Improve Non-Native Speakers' Fluency In English	Makale
Bytwerk, R. L.	1985	Impromptu Speaking Exercies	Makale
Dean, K. W.	1987	Time Well Spent: Preparation for Impromptu Speaking	Makale
Boone, G. M.	1987	The Use of Metaphorical Topoi in Impromptu Training	Makale
Katchen, J. E.	1996	From Contests to Cocktail Parties: Strategies for Impromptu Speaking	Bildiri
Lucas, S. E.	1998	The Art Of Public Speaking	Kitap
Ardito, G.	1999	The Systematic Use Of Impromptu Speeches in Training Interpreting Students	Makale
Lamerton, J.	2001	Everything You Need To Know Public Speaking	Kitap
Brown, H. D.	2004	Language Assesment: Principles and Clasroom Practices	Kitap
Fredricks, S. M.	2005	Teaching Impromptu Speaking: A Pictorial Approach	Makale
Hsieh, S.	2006	Problems in Preparing for the English Impromptu Speech Contest: The Case of Yuanpei Institute of Science and Technology in Taiwan	Makale
Beebe, S. A. ve Beebe, S. J.	2005	Public Speaking Handbook	Kitap Bölümü
The UMBS Toastmasters (Kollektif)	2007	Speechcraft-Impromptu Speaking – Speaking Without Preparation	Kitapçık
Castelli, B.	2010	Delivering Ideas: Strategies for Impromptu Speaking	Kitapçık
Kaur, K., & Singh, G.	2010	A Study Of Impromptu Speeches Among Undergraduates At The University Of Malaya	Makale
Yeşiltepe Sağlam, Ö.	2010	7. Sınıf Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşma Becerileri Üzerine Bir Araştırma	Yüksek Lisans Tezi
Toastmasters International	2011	The Better Speakers Series: Impromptu Speaking	Kitapçık

Wrench, J. S., Goding, A., Johnson, D. I., & Attias, B. A.	2011	Stand Up, Speak Out: The Practice and Ethics of Public Speaking	Kitap
Hamilton, C.	(2012).	Essentials of Public Speaking	Kitap
Munawarah, S.	2012	The Effect Of Using Impromptu Speech Technique Toward Students' Speaking Ability At The Second Year Of State Senior High School 12 Pekanbaru	Lisans Tezi
Yalçın, A.	2012	Türkçe Öğretim Yöntemleri	Kitap
Coopman, S. J., & Lull, J.	2012	Public Speaking: The Evolving Art	Kitap
Bailey, J.	2013	Extemporaneous Speaking: Engaging with Current Events	Kitapçık
Yale, R. N.	2014	The Impromptu Gauntlet: An Experiential Strategy For Developing Lasting Communication Skills	Makele
Yüceer, D.	2014	Türkçe Öğretmenliği Birinci Sınıf Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşma Becerileri Üzerine Bir Araştırma	Yüksek Lisans Tezi
Casamassima, M., & Insua, F.	2015	On How Thinking Shapes Speaking: Techniques To Enhance Student's Oral Discourse	Makale
Nawi, R. A., Yasin, B., & Champion, C. R.	2015	Impromptu: Great Impromptu Speaking Is Never Just Impromptu	Makale
Tutorials Point	2016	Impromptu Speaking	Kitapçık
Boyenga, J.	2016	An Introduction to Public Speaking	Kitapçık
Turner, K., Osborn, R., Osborn, M., & Osborn, S.	2017	Public Speaking: Finding Your Voice	Kitap
Mbeh, A. T.	2017	Impromptu Speaking and Authentic Assessment in English Language Teaching/Learning	Makale
Girardelli, D.	2017	Impromptu speech gamification for ESL/EFL students	Makale
Barruansyah, R. T.	2018	Applying Impromptu Speech Technique to Improve Students' Speaking Ability at the Fourth Semester Students of STIBA Persada	Makale
Hintz, E. A., & Huber, A. A.	2019	Verbs, Visuals, And Vignettes: Incorporating Images Into The Impromptu Speaking Exercise	Makale
Bayburtlu, Y. S.	2019	Ortaokul 6 ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşmalarında Bağdaşıklık ve Tutarlılık	Doktora Tezi
Kırbaş, A.	2019	Türkçe Öğretmen Adaylarının Hazırlıksız Konuşmada Gerekçelendirme Düzeyleri	Yüksek Lisans Tezi
Köse, V.	2019	6. Sınıf Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşma Becerilerinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Çalışma	Yüksek Lisans Tezi

Tablo 3. Çalışmada analiz edilen dokümanlar

Bulgular ve yorum

Çalışmanın bu bölümünde belirlenen amaç ve alt amaçlara ilişkin bulgulara ve bu bulgulara yönelik yorumlara yer verilecektir.

1. Hazırlıksız konuşma stratejilerine ilişkin bulgular ve yorum

İnceleme nesnesi olarak seçilen 40 çalışmada doğrudan hazırlıksız konuşmaya yönelik ve tüm konuşma türleri için önerilen, hazırlıksız konuşma türüne de uygunluk gösteren strateji, yöntem, teknik ve etkinlikler incelenmiştir ve 17 hazırlıksız konuşma stratejisi tespit edilmiştir. Bu stratejiler aşağıdaki gibidir:

Strateji	Araştırmacılar	Sıklık
Zihinsel Konuşma Planı Yapma (Amaç, Ana Fikir, Örnek ve Kanıtlar, Konuşma Organizasyonu vb.)	Dowling (1957), Rosenfeld (1966), Hendrix (1968), Henderson (1982), Dean (1987), Katchen (1996), Lucas (1998), Lamerton (2001), Fredericks (2005), Beebe ve Beebe (2005), Lucas (2008), Wrench ve diğerleri (2011), Coopman ve Lull (2012), Yeşiltepe Sağlam (2010), Yale (2014), Boyenga (2016), Turner ve diğerleri (2017), Karaköse (2019), Bayburtlu (2019)	17
Konuşma İçeriği Düzenleme Desenlerinden Yararlanma	Dowling (1957), Henderson (1982), Dean (1987), Boone (1987), Lucas (1998), The UMBS Toastmasters (2007), Kaur ve Singh (2010), Castelli (2010), Toastmasters International (2011), Wrench ve diğerleri (2011), Coopman ve Lull (2012), Casamima ve Insua (2015), Tutorials Point (2016), Turner ve diğerleri (2017), Boyenga (2016)	14
Değerlendirme (Öz, Akran, Uzman)	Brown (2004), Kaur ve Singh (2010), Yale (2014), Mbeh (2017), Girardelli (2017), Karaköse (2019), Bayburtlu (2019), Hintz ve Huber (2019)	8
Görsellerden Yararlanma	Brown (2004), Fredericks (2005), Yeşiltepe Sağlam (2010), Yalçın (2012), Casamima ve Insua (2015), Karaköse (2019), Hintz ve Huber (2019)	7
Dramatizasyon Tekniğinden Yararlanma	Brown (2004), Yeşiltepe Sağlam (2010), Bailey (2013), Yüceer (2014), Nawi ve diğerleri (2015), Karaköse (2019)	6
Beyin Fırtınası Tekniğinden Yararlanma	Katchen (1996), Lucas (1998), Lamerton (2001), Fredericks (2005), Mbeh (2017), Bayburtlu (2019)	6
Deyim, Atasözleri ve Özlü Sözlerden Hareketle Konuşma	Dowling (1957), Henderson (1982), Dean (1987), Kaur ve Singh (2010), Yale (2014)	5
Kişisel Deneyimlerden Yararlanma	Yeşiltepe Sağlam (2010), Mbeh (2017), Karaköse (2019), Bayburtlu (2019),	4
Grup Çalışmaları Yapma	Dean (1987), Bailey (2013), Yale (2014), Barruansyah (2018)	4
İyi Konuşmacıların Örnek Konuşmalarını Dinleme ve Değerlendirme	Kaur ve Singh (2010), Yüceer (2014), Bayburtlu (2019)	3
Eğitsel Oyunlardan Yararlanma	Brown (2004), Yalçın (2012), Girardelli (2017)	3
Günlük Konuşmalardan Yararlanma	Kaur ve Singh (2010), Bailey (2013), Karaköse (2019)	3

Heyecan Kontrolü Çalışmaları Yapma	Dowling (1957), Kaur ve Singh (2010), Bayburtlu (2019)	3
Soru-Cevap Yönteminden Yararlanma	Brown (2004), Fredricks (2005), Karaköse (2019)	3
Bellek Geliştirme Çalışmaları Yapma	Dean (1987), Yalçın (2012)	2
Zihin Haritalarından Yararlanma	Lamerton (2001), Turner ve diğerleri (2017)	2
Görüşme Tekniğinden Yararlanma	Brown (2004), Fredricks (2005)	2

Tablo 4. Hazırlıksız konuşma stratejileri

Tablo 4'te verilen hazırlıksız konuşma stratejilerinin bir kısmının öğretmene bir kısmının öğrenciye yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple çalışmanın bu bölümünde hazırlıksız konuşma stratejileri hazırlıksız konuşma yapma ve hazırlıksız konuşma öğretimi başlıkları altında tasnif edilerek yorumlanacaktır.

2. Hazırlıksız konuşma yapmaya yönelik stratejilere ilişkin bulgular ve yorum

Bu başlık altında tasnif edilen stratejiler öğrencilerin hazırlıksız konuşma yaparken başvurabilecekleri üstbilişsel stratejileri işaret etmektedir. Tablo 4'te yer alan *zihinsel konuşma planı yapma*, *kişisel deneyimlerden yararlanma*, *beyin fırtınası tekniğinden yararlanma* ve *zihin haritalarından yararlanma*, *konuşma içeriği düzenleme desenlerinden yararlanma* stratejileri bu başlık altında yorumlanmıştır.

2. a. Zihinsel konuşma planı yapma stratejisine yönelik bulgular ve yorum

Zihinsel konuşma planı yapma stratejisi konuşmanın ana bölümlerini ve bu bölümlerde gerçekleştirilecek temel işlemleri belirlemeyi kapsamaktadır. Bir başka deyişle zihinsel konuşma planı yapma stratejisi konuşmada sunulacak içeriğe bir çerçeve oluşturma işlevini yerine getirir. Her konuşma türünde olduğu gibi hazırlıksız konuşmanın da zihinsel hazırlık boyutu vardır ancak hazırlıksız konuşma gerçekleştirecek kişinin bu planı yapmak için çok az zamanı vardır. Alanyazında bazı araştırmacıların yalnızca zihinsel plan yapmanın önemi üzerinde durduğu görülürken bazılarının hazırlıksız konuşmanın genel hatlarını ve gidişatını belirlemek üzere bazı yöntem ve teknikler önerdiği tespit edilmiştir.

Zihinsel konuşma planı yapma stratejisini öneren çalışmacılar bir konuşmanın bölümlerini *giriş*, *gövde* ve *sonuç* olmak üzere 3 başlık halinde ele almışlardır. Araştırmacıların hazırlıksız konuşmanın bölümleriyle ilgili belirlemeleri özetle aşağıdaki gibidir:

Konuşma bölümü	Açıklamalar
Giriş	1. Dikkat Çekme 2. Konuşma Konusunu Belirleme 3. Konuşma Amacını Belirleme 4. Konuşmada Değinilecek Ana Noktaları Belirleme
Gövde	1. Ana Noktaları Genişletme 2. İçerik Düzenleme Desenlerinden Yararlanma

Sonuç	1. Konuşmanın Ana Noktalarına ve Ana Fikrine Dönüş Yapma 2. Etkili Bir Kapanış Yapma
-------	---

Tablo 5. Zihinsel konuşma planı yapma stratejisi

Tablo 5’de görüldüğü üzere araştırmacılar zihinsel planlamada konuşmanın hangi bölümlerden oluşması gerektiğini ele almanın yanı sıra bu bölümlerin nasıl daha etkileyici bir şekilde yapılandırılabilirliğine ilişkin teknikler de önermişlerdir. Buna göre konuşmanın giriş bölümü yapılandırılırken dikkat çekici bir giriş planlanmalı, konuşmanın konusuna, amacına ve ana noktalarına ilişkin bilgilere yer verilmelidir. Konuşmanın gövdesi planlanırken bahsedilen ana noktalar genişletilmeli ve konuya ilişkin detaylı bilgiler verilmelidir. Son olarak sonuç bölümü yapılandırılırken detaylar toparlanarak konuşmanın ana düşüncesine dönülmeli ve etkili bir kapanış planlanmalıdır.

Araştırmacıların önerdikleri bu konuşma taslağından hareketle zihinsel plan yapma stratejisi kapsamında konuşmanın amacının, ana fikir ve yardımcı fikirlerinin de belirlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Konuşma amacının belirlenmesi konuşmanın hangi türde gerçekleştirileceğini dolayısıyla konunun nasıl ele alınacağını belirleyen en önemli aşamadır. Konuşma amacı açısından konuşma türleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Bilgilendirici Konuşma: Amaç dinleyiciye konuşma konusuyla ilgili belli bir bilgi ve deneyimi aktarmaktır.

İkna Edici Konuşma: Amaç konuşma konusuyla ilgili birtakım düşüncelerin dinleyici tarafından kabul edilmesini ve benimsenmesini sağlamaktır.

Eğlendirici Konuşma: Amaç dinleyici kitleyle hoş vakit geçirmektir. Özellikle mizah öğeleri ön plandadır. (Şahin, 2015; Aydın ve Pehlivan, 2019; Türkel, 2019)

Bu bilgiler ışığında konuşmanın amacının belirlenmesinin bütün konuşmanın gidişatını belirlediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla zihinsel plan yapma stratejisi başlığı altında mutlaka amaç belirleme aşamasına yer verilmelidir.

Hazırlıksız konuşmada öğrenciye bir konu verilir ve bu konu hakkında konuşması beklenir. Özellikle öğrenciye bir özlü söz verilir bunun üzerine konuşmasının istendiği hazırlıksız konuşma etkinliklerinde öğrencinin özlü sözün ana fikrini anlaması oldukça önemlidir. Öğrenci üzerinde konuşacağı söz veya konuyla ilgili ana fikir tespitini doğru yapamazsa konuşma konusuyla bağlantısız bir konuşma gerçekleştirme ihtimali artar. Başarılı bir konuşma güdülen bir amaç ve üzerinde durulan bir ana düşünce ekseninde gerçekleşir. Hazırlıksız konuşma gerçekleştirirken öğrencinin üzerinde konuşacağı konunun ana fikrini hızlıca belirlemesi gerekir. Hazırlıksız konuşma öğretimi kapsamında öğrencilere ana fikir tespiti çalışmaları yaptırılması öğrencinin konuşmasının ana fikrini belirlemede hızlanmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla zihinsel plan yapma stratejisi başlığı altında ana fikir ve yardımcı fikirleri belirleme aşamasına mutlaka yer verilmelidir.

Alanyazında beyin fırtınası ve zihin haritası tekniklerinin konu, ana fikir ve yardımcı fikir belirleme aşamalarında kullanılmasının önerildiği görülmüştür. Dolayısıyla bu iki tekniği zihinsel konuşma planı yapma stratejisi başlığı altında ele almak doğru görünmektedir. Beyin fırtınası tekniği belirli bir durum ya da probleme ilişkin bir grup öğrencinin açık fikirli olarak çözüm getirmek, karar vermek, hayal yoluyla düşünce ve fikir üretmek için kullanılan kısa süreli tekniktir (Taş, 2017). Bu teknik öğrencilerin bir konuyla ilgili bilgi ve düşüncelerini ortaya çıkarmada oldukça etkilidir. Beyin fırtınası tekniği aracılığıyla konuyla ilgili neler bildiğini gören öğrenci bunları seçme ve elemeye tabii tutarak konuşma konusunu sınırlandırabilir, konuşmasının ana fikir ve yardımcı fikirlerini belirleyebilir. Zihin haritası

teknii her hangi bir sınırlama olmaksızın düşüncelerin sıralandığı üretimsel bir düşünce aracıdır. Bilginin görselleştirilmiş bir şekli olarak bireylerin belirli bir konuya ilişkin bilgiyi ana hatlarıyla görsel olarak özetlemesi esasına dayanmaktadır (Kansızoğlu, 2017). Zihin haritası tekniğiyle beyin fırtınası tekniğinin iki farkı vardır. İki beyin fırtınasının genellikle grup halinde gerçekleştirilmesi ve farklı bakış açılarını deneyimleme imkânı sağlamasıdır. Zihin haritaları genellikle bireysel olarak oluşturulur ve bireyin zihninin görsel bir izdüşümünü yansıtır. İkinci fark ise beyin fırtınasında yaratıcılık boyutunun ağır basmasıdır. Kısacası söz konusu iki teknik hazırlıksız konuşmanın planlanması sürecinde öğrencilerin düşüncelerini ortaya çıkarmaları ve düzenlemeleri açısından oldukça faydalıdır.

Alanyazında bir strateji olarak değerlendirilen kişisel deneyimlerden yararlanma esasında zihinsel konuşma planının konuşma konusunu belirleme aşamasında yararlanılabilecek bir taktiktir. Bu sebeple kişisel deneyimlerden yararlanmanın zihinsel konuşma planı yapma stratejisi kapsamında yorumlanması doğru görünmektedir. Yapılandırmacı yaklaşımın uzantısı olan beceri yaklaşımına göre becerilerin uygulamaya aktarılmasında öğrencilerin bilgilerinden ve yaşadıklarından hareket etmek oldukça önemlidir (Güneş, 2011). Özellikle ilk hazırlıksız konuşma denemelerini yapan öğrencilerin konuşma korkularını yenebilmeleri için daha rahat konuşabilecekleri konulara yönlendirilmeleri gereklidir. Bu anlamda özellikle kişisel deneyimlerden yararlanma ve hayallerden yararlanma stratejileri hazırlıksız konuşma öğretimi için oldukça işlevseldir. Öğrenciler öncelikle kendi deneyimleri, bilgileri ve hayalleri hakkında konuşmaya teşvik edilip daha sonra okunanlara, dinlenenlere, izlenenlere, görsellere, sınıf dışı etkinliklere, güncel olaylara, deyim ve atasözlerine yönelik konuşmaya aşamalı bir şekilde yönlendirilirse hazırlıksız konuşma becerilerini daha rahat uygulamaya dönebileceklerdir.

2. b. Konuşma içeriği düzenleme desenlerinden yararlanma stratejisine yönelik bulgular ve yorum

Alanyazında hazırlıksız konuşma öğretiminde kullanılmak üzere yoğun olarak önerildiği görülen konuşma içeriği düzenleme desenleri konuşmanın organize edilmesini kolaylaştırmaktadır. Alanyazında tespit edilen içerik düzenleme desenleri aşağıdaki gibidir:

Desen	Açıklama	Sıklık
Neden-Sonuç Deseni	Konuşma konusunun oluşum nedenleri ve ortaya çıkardığı sonuçlar üzerine konuşma	7
Kronolojik Desen	Konuşma konusunu bir zaman dizisi etrafında şekillendirme	5
Mekânsal Düzenleme Deseni	Konuşma konusunu farklı coğrafî/fiziksel konumlar açısından ele alma	5
Konu Başlıklarına Göre Düzenleme Deseni	Konuşma konusunu alt başlıklara ayırıp bu alt başlıklar açısından ele alarak konuşma	5
Geçmiş, Şimdi, Gelecek Deseni	Konuşma konusunun geçmişteki durumu, şimdiki durumu ve gelecekteki muhtemel durumu üzerine konuşma	4
Problem-Çözüm Deseni	Konuşma konusuyla ilgili bir problem ortaya koyup bu problemin çözümüyle ilgili konuşma	4
Karşılaştırma Deseni	Konuşma konusuyla ilgili belirlenen ana noktalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklarla ilgili konuşma	3
Açıklama Deseni	Konuşma konusuyla ilgili açıklayıcı bilgiler sunma	2
Öyküleyici Desen	Konuşma konusuyla ilgili bir dizi olayı dramatik bir şekilde bir hikâye olarak anlatma	2

Monreo'nun Motive Edilmiş Dizisi Deseni	Dikkat: Konuşmacının dikkatini çekmek için konuyu konuşmacının hayatıyla ilişkilendirme İhtiyaç: Konuşma konusuyla ilgili bir problem durumunu ortaya koyarak ihtiyaç oluşturma Tatmin: Konuşma konusuyla ilgili bilinmeyenleri açıklama veya sorunların çözümünü ortaya koyma Hayal Ettirme: Ortaya koyulan çözümler uygulanmazsa neler olacağını ya da olmayacağını düşündürerek sonucu görselleştirmelerini sağlama Harekete Geçirme: Kitleyi harekete geçirme, çözümleri nasıl uygulayabileceklerini anlatma	2
---	--	---

Tablo 6. Konuşma İçeriği Düzenleme Desenleri

Tablo 6'da verilen konuşma içeriği düzenleme desenleri öğrencilere kendilerine verilen konuşma konularıyla ilgili sahip oldukları bilgileri düzenleme ve belli bir sıra dahilinde sunma noktasında rota çizecek niteliktedir. Öğrencilerin bu desenlerin hepsine hâkim olması mümkün olmasa da konuşma konularına uygun olan bazı desenlerin içeriğini öğrenmeleri, desenlerle ilgili örnek uygulamalar görmeleri ve bunları bizzat denemeleri gerekmektedir. Bu durum sınıf içinde hazırlıksız konuşma etkinliklerine ayrılan sürenin artırılmasını gerektirecektir.

3. Hazırlıksız konuşma öğretimine yönelik stratejilere ilişkin bulgular ve yorum

Bu başlık altında ele alınan stratejiler öğretmenlerin öğrencilere hazırlıksız konuşma konseptini anlama ve etkili hazırlıksız konuşmalar gerçekleştirme konusunda rehberlik etmelerini sağlayacak bilişsel ve sosyo-duyuşsal stratejilerdir. Tablo 4'te yer alan *değerlendirme (öz, akran, uzman), dramatizasyon tekniğinden yararlanma, soru-cevap tekniğinden yararlanma, görüşme tekniğinden yararlanma, grup çalışmalarından yararlanma, eğitsel oyunlardan yararlanma, iyi konuşmacıların örnek konuşmalarını dinleme ve değerlendirme, görsellerden yararlanma, deyim, atasözleri ve özlü sözlerden yararlanma, günlük konuşmalardan yararlanma, heyecan kontrolü çalışmaları yapma ve bellek geliştirme çalışmaları yapma* stratejileri bu bölümde yorumlanmıştır.

3.a. Değerlendirme (öz, akran, uzman) stratejisine yönelik bulgular ve yorum

Öz, akran ve uzman değerlendirmesine öğrencilerin gerçekleştirdikleri konuşmalarla ilgili dönüt alabilmeleri için ister hazırlıklı ister hazırlıksız olsun tüm konuşma türlerinin öğretiminde yer verilmelidir. Öz değerlendirme öğrencilerin üstbilişsel farkındalıklarının ve öğrenmeyi öğrenme becerilerinin gelişmesini sağlayacak; akran değerlendirme öğrencilere sosyal öğrenme ve işbirlikli öğrenme aracılığıyla eksiklik ve hatalarını fark etme imkânı sunacak; uzman değerlendirme ise öğrencilerin eksiklik ve hatalarını nasıl telafi edebilecekleriyle ilgili bilgilenmelerini sağlayacaktır. Özellikle uzmanın sunduğu konuşma değerlendirme ölçütleri öğrencilere konuşmalarını gerçekleştirirken hangi noktalara dikkat etmeleri gerektiğine dair ipucu verecek ve gerek kendilerinin gerek akranlarının konuşmalarını değerlendirirken bu ölçütlerin örnek alınmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla bu üç ayaklı değerlendirme sisteminin konuşma eğitiminde devirdaim sağladığını söylemek mümkündür.

Alanyazında hazırlıksız konuşmanın değerlendirilmesi hususunda hazırlıksız konuşma rubriklerinden yararlanılması, hazırlanan rubriklerin öğrencilerle paylaşılıp öğrencilerin kendilerini ve akranlarını bu rubrikteki ölçütler açısından değerlendirmelerinin sağlanması, öğrencilerin hazırlıksız konuşmalarının video ya da ses kaydına alıp kendilerine izlettirilmesi ve değerlendirmelerinin sağlanması gibi önerilerde bulunduğu görülmektedir (Brown, 2004; Kaur ve Singh, 2010; Yale, 2014; Mbeh, 2017; Girardelli,

2017; Karaköse, 2019; Bayburtlu, 2019; Hintz ve Huber, 2019). Yale (2014) hazırlıksız konuşmanın değerlendirilmesinde en önemli sınırlılığın süreyle ilgili olduğunu belirtmiş, öz-akran-uzman sacayağının kurulabilmesi için aşağıdaki gibi bir değerlendirme süreci gerçekleştirilmesini önermiştir:

1. Öğrencilere hazırlıksız konuşma değerlendirme ölçeğinin dağıtılması
2. Her öğrencinin hazırlıksız konuşmasının kayda alınması, kendisini izlemesinin ve değerlendirmesinin sağlanması
3. Öğrencilerin diğer arkadaşlarının konuşmalarını ölçek aracılığıyla değerlendirmesi
4. Öğretmenin öz ve akran değerlendirme formlarını toplayıp kendi değerlendirmesini de gözden geçirecek her öğrenciye e-posta aracılığıyla dönüt vermesi

Öğrencilerin öz ve akran değerlendirme aracılığıyla hazırlıksız konuşma değerlendirme ölçütlerine hâkim olmaları kendi konuşmalarında dikkat etmeleri gereken hususlara dikkat etmelerini ve yaptıkları konuşmaları bu ölçütlere uygun olarak yapılandırmalarını sağlayacaktır. Bu sebeple değerlendirme süreci hazırlıksız konuşma etkinliklerinin dinamizmini sağlayan, olmazsa olmaz bir mekanizma olarak görülmeli ve mutlaka sürece dahil edilmelidir. Aksi takdirde öğrenciler ne için yaptıklarını bilmeden, kontrolsüz ve plansız bir şekilde hazırlıksız konuşma yapmaya devam edeceklerdir.

3.b. Sosyal ve işbirlikli öğrenme ortamlarından yararlanma stratejisine yönelik bulgular ve yorum

Konuşma, sosyal boyutu ve iletişim işlevi kuvvetli olan bir dil becerisidir. Dolayısıyla konuşma eğitimi derslerinde bireysel konuşma planlama ve üretme etkinliklerinin yanı sıra sosyal ve iş birlikli çalışmalara da yer verilmesi elzemdir. Hazırlıksız konuşma günlük hayatta iç içe olan, bireylerin yaşantılarında büyük oranda başvurmak durumunda kaldıkları bir konuşma türüdür. Bireyler genellikle başkalarıyla kurdukları iletişim esnasında kendilerine yöneltilen ani sorular karşısında var olan bilgi birikimlerinden yararlanıp spontan ve doğaçlama bir konuşma meydana getirirler. Hazırlıksız konuşma türü sınıf ortamına taşındığında gerçek hayatta yaşanan söz konusu bu etkileşimlerin hazırlıksız konuşma etkinliklerine yansıtılması öğrencilerin bu konuşma türünün işlevselliğini fark etmelerini ve öğretim sürecine güdülenmelerini sağlayacaktır. Alanyazında hazırlıksız konuşma türüne yönelik önerilen *dramatizasyon tekniğinden yararlanma, soru-cevap tekniğinden yararlanma, görüşme tekniğinden yararlanma, grup çalışmalarından yararlanma, eğitsel oyunlardan yararlanma, iyi konuşmacıların örnek konuşmalarını dinleme ve değerlendirme* stratejileri öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenleriyle üst düzeyde iletişime geçmelerini ve iş birliği yapmalarını gerektirdiği için bu başlık altında değerlendirilecektir.

Alanyazında grup çalışmalarının iki amaç doğrultusunda önerildiği görülmektedir: Zaman kısıtlılığını aşma ve sunum becerilerini geliştirme. Thornbury (2005), tek başına konuşmanın bir grupla iş birliği yaparak konuşmaktan daha zor olduğunu ifade etmiş, iş birliği derecesinin bireylerin sunum becerilerinde etkili olduğunu belirtmiştir. İlk etapta öğrenciler için oldukça zor bir görev olan hazırlıksız konuşma yapma çeşitli grup etkinlikleriyle daha cezbedici hale getirilebilir, öğrencilerin tek başlarına konuşma yapmadan önce grup içinde türü tanımlarını ve alışmalarını sağlayabilir. Bunun yanı sıra grupla yapılan çalışmalarda akran öğrenmesinin devreye girmesiyle öğrenciler birbirlerini gözlemleyip sunum becerilerini geliştirebilirler. Bu noktada hazırlıksız konuşma etkinliklerinde grup çalışmalarına yer vermek doğru bir yaklaşım olarak görünmektedir.

Yale (2014) sınıftaki her öğrenciye hazırlıksız konuşma yapmaları için zaman ayırmanın mümkün olmayacağını vurgulamış, bu bağlamda konuşma gruplarının kurulup öğrencilerin birlikte

çalışmalarının ve birbirlerini değerlendirmelerinin etkili olacağını ifade etmiştir. Dean (1987) hazırlıksız konuşma etkinliklerinin gerçekleştirilmesinde sınırlayıcı etkisi olan zaman sorununun aşılabilmesi için 3-6 kişilik gruplar kurulmasını, öğrencilerin hep birlikte konuşma tasarlayıp içlerinden birini seçmelerini, bir kişinin kendi grubunun konuşmasını sunmasını ve grupların birbirlerini değerlendirmelerini önermiştir. Çalışmacıların bu önerileriyle birlikte sınıf çalışmalarına ket vuran zaman unsuruna yönelik bir strateji geliştirmek mümkün olacaktır.

Dramatizasyon yöntemi, soru-cevap tekniği, mülakat tekniği, eğitsel oyunlar gibi yöntem, teknik ve etkinliklerin kullanıldığı konuşma uygulamalarında öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenleriyle olan etkileşimleri üst düzeydedir. Öğrencilerin grupla yapılan uygulamalar kapsamında konuşma becerilerini yoğun olarak kullanmaları konuşma türü ayrımı gözetmeksizin iletişimsel becerilerinin gelişmesine katkıda bulunacaktır. Özellikle dramatizasyon yöntemi kapsamında öğrenciler konuşmalarını anlık olarak yani hazırlıksız bir şekilde gerçekleştirebilmektedir. Öğrencilerin bireysel olarak hazırlıksız konuşma gerçekleştirmeden önce grup etkinlikleri içinde hazırlıksız konuşma yapmaya başlamaları bu konuşma türüne yönelik ön yargılarını kırma noktasında etkili sonuçlar verebilir.

Görüşme (mülakat), günlük hayatta öğrencilerin iş görüşmeleri, sözlü eğitime kabul sınavları gibi bağlamlarda sıklıkla karşılaştıkları bir konuşma durumudur ve hazırlıksız konuşma yapmayı gerektirir. Fredricks (2005) öğrencilerin sık sık maruz kalacakları mülakat konseptiyle hazırlıksız konuşma etkinlikleri bağlamında karşılaştırılmalarının yararlı olduğunu vurgulamıştır. Böylesi hayatla iç içe bir hazırlıksız konuşma tekniğinin sınıf ortamına etkinlik olarak taşınması öğrencilerin hem hazırlıksız konuşma türünü öğrenmek üzere güdülenmelerine hem de sosyal ve iş birlikli öğrenme kapsamında mülakat konseptine hâkim olmalarına katkıda bulunacaktır.

Soru-cevap, yalnızca konuşma eğitimi ve Türkçe eğitimi özelinde değil, tüm eğitim hayatında, iş hayatında, hatta günlük hayatlarında öğrencilerin sıklıkla içinde buldukları etkileşimli bir konuşma durumudur. Öğrenciler çoğu durumda öğretmenlerinin, arkadaşlarının, adres tarifi soranların vb. ani sorularına maruz kalmakta ve doğrudan hazırlıksız konuşma türüne başvurarak kendilerine yöneltilen sorulara cevap vermektelerdir. Dolayısıyla hazırlıksız konuşma türüyle yakından ilişkili olan bu tekniğin de sınıf ortamına etkinlik olarak taşınması gerekli görünmektedir.

Eğitsel oyunlardan yararlanmak öğrencilerin hazırlıksız konuşmaya yönelik önyargılarını kırmak ve onları hazırlıksız konuşma yapmaya ısındırmak amacıyla yararlanılabilir. Girardelli (2017), öğrencilerin hazırlıksız konuşma korkularının giderilmesinde oyun temelli hazırlıksız konuşma etkinliklerinin etkili olacağından bahsetmiş ve bir televizyon yarışmasının konseptini uygulayarak öğrencilerin yarışma şeklinde hazırlıksız konuşma gerçekleştirmelerini sağlamıştır. Araştırmacı çalışmanın sonucunda öğrencilerin hazırlıksız konuşma tutumlarında olumlu yönde değişiklik olduğunu tespit etmiştir.

İyi konuşmacıların örnek konuşmalarının izlenmesi/dinlenmesi, analiz edilmesi ve değerlendirilmesi öğrencilerin gözlem ve model alma yoluyla öğrenmelerini destekleyecek bir etkinliktir. Sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar yaşadıkları toplumsal ortamda bulunan yetişkinlerin veya akranlarının davranışlarını gözlemlemelerinin yanında kitaplarda okudukları, hikâyelerde duydukları, filmlerde veya televizyon programlarında gördükleri sembolik modellerin de davranışlarını gözlemlerler (Aslan ve Özgün, 2009). Bu gözlemler eğitimde gerçekleştirilmesi beklenen istendik davranışların gerçekleştirilmesinde destekleyici işlev görebilir. Dolayısıyla iyi konuşmacıların konuşmalarından yararlanma sosyal ve işbirlikli bir öğrenme ortamı oluşturma amacıyla yararlanılabilecek bir teknik olarak görülebilir.

3.c. Konu belirleme stratejilerine yönelik bulgular ve yorum

Konu belirleme hazırlıksız konuşma planı yapmanın bir aşamasıdır. Hazırlıksız konuşma öğretimi kapsamında öğrencilerin üzerinde konuşacakları konunun öğretmen tarafından belirlenmesi, öğrencilerin konulardan daha önce haberlerinin olmamalarının gerekmesi sebebiyle konu belirlemeye yönelik stratejiler bu başlık altında yorumlanacaktır. *Günlük konuşmalardan yararlanma, görsellerden yararlanma, deyim, atasözleri ve özlü sözlerden yararlanma* teknikleri konuşma planlama stratejisine hizmet eden, öğretmenlerin öğrencilere hazırlıksız konuşma konusu listeleri oluşturmasında yararlanabileceği tekniklerdir.

Hazırlıksız konuşma günlük hayatta en çok başvurulan konuşma türlerinden biridir. Alanyazında hazırlıksız konuşma kapsamında tanışma, teşekkür etme ve özür dileme, telefonda konuşma, yol sorma ve tarif etme, kutlama, taziye, açılış konuşmaları, soru-cevap vb. gibi günlük konuşmaların ele alındığı görülmektedir. Konuşma eğitimi kapsamında öğrencilerin günlük hayatlarında karşılaşabilecekleri konuşma durumlarını prova etmeleri özellikle iletişimsel yaklaşım açısından doğru görünmektedir. İletişimsel yaklaşıma göre dilin özel yönlerini ve kurallarını tanımak yeterli değildir, dilin kullanım kurallarını da öğrenmek gerekir. Bu sebeple dil öğretim sürecinde gerçek iletişim alıştırmalarına ağırlık verilir (Güneş, 2011). Yakından uzağa ilkesi de gözetilerek günlük konuşmalardan hareketle geliştirilen hazırlıksız konuşma senaryoları hem öğrencilerin günlük hayatta hangi durumlarda nasıl konuşmaları gerektiğini öğrenmelerini hem de hazırlıksız konuşmaya yönelik ön yargılarının ve kaygılarının giderilmesini sağlayacaktır. Bu sebeple hazırlıksız konuşma öğretimi kapsamında günlük konuşmalardan yararlanılması doğru görünmektedir.

Alanyazında görsellerden yararlanma tekniği bellek geliştirme ve betimleme, tasvir etme, tahlil etme ve hikâye anlatma yoluyla hazırlıksız konuşma yapma amaçları doğrultusunda ele alınmıştır (Brown, 2004; Fredericks, 2005; Yeşiltepe Sağlam, 2010; Yalçın, 2012; Casamima ve Insua, 2015; Karaköse, 2019; Hintz ve Huber, 2019). Öğrencilerin kendilerine sunulan görsellerin detayları, hikâyesi, kendilerinde uyandırdıkları izlenimler vb. üzerinde konuşmalarının sağlanması hazırlıksız konuşma korku ve kaygılarının giderilmesinde etkili bir teknik olarak değerlendirilebilir.

Deyim, atasözleri ve özlü sözlerden oluşan hazırlıksız konuşma listeleri üretmek çoğu öğretmenin başvurduğu bir tekniktir. Öğrencilere bir liste sunulup seçtiği deyim, atasözü veya özlü sözün ana fikri üzerinde hazırlıksız konuşma yapmaları istenebilir ancak hazırlıksız konuşma yapmak halihazırda zorken öğrencilerin seçtikleri cümle veya ifadenin ana fikrini hatasız bir şekilde tespit etmek, ana fikri başka konularla ilişkilendirerek genişletmek zorunda kalmaları özellikle başlangıç seviyesinde zor gelebilir. Dean (1987) bu durumun önüne geçilebilmesi için öğrencilere örnek bir atasözü, deyim ve özlü sözler listesi sunulup bunların ana fikirlerini tespit etme ve yanlarına kısaca not alma çalışmalarının yapılmasını önermiştir.

3.d. Heyecan kontrolü çalışmaları yapma stratejisine yönelik bulgular ve yorum

Hazırlıksız konuşma türü öğrencilerin aşına olmadıkları ve yapmaktan korktukları bir konuşma türüdür. Hazırlıklı konuşma yapmak dahi öğrencileri kaygılandırırken hiçbir hazırlık yapmadan bir konu üzerinde 3 dakika civarı konuşmak öğrencilerin heyecan seviyelerini olumsuz etkileyecekleri derecede artırmaktadır. Laskowski (2012), konuşma kaygısı duyma açısından konuşmacı türlerini şu şekilde ele almıştır:

Yüksek Kaygılı Konuşmacı: Yüksek endişeli konuşmacının kalp atış hızı yaklaşık 130 BPM'de başlar ve hızlı bir şekilde yaklaşık 175 BPM'ye yükselir. Bu konuşmacı kalp atışını kontrol altına alamaz ve sekiz dakikalık konuşmadan sonra bile kalp atış hızı çok da fazla azalmaz.

Deneyimli Konuşmacı: Çok fazla konuşma deneyimi olan ancak sunum boyunca endişesini iyi bir şekilde kontrol edemeyen konuşmacıdır. Bu konuşmacının kalp atış hızı 90 BPM'den daha düşük bir hızda başlar ve 155 BPM'ye kadar yükselir. Yaklaşık sekiz dakikalık konuşma süresinin sonuna doğru kalp atış hızı 90 BPM'ye geri döner.

Duyarsız Konuşmacı: Heyecan duymayan konuşmacıdır. Konuşma boyunca izleyicilere gerçek bir tepki veya duygusal tepki göstermez. Sunumunu hızlıca bitirmeye çalışır. Bu konuşmacıyı dinlemek heyecan ve keyif vermez.

Profesyonel Konuşmacı: Profesyonel konuşmacı konuşma kaygısının verdiği gerilimli enerjiyi kendi yararına nasıl kullanacağını anlayan kişidir. Bu konuşmacıların da kalp atış hızları başlangıçta artar ancak hızlı değil kontrollü bir artış söz konusudur. Bu tip konuşmacılar sunum boyunca coşku ve tutku göstermeye devam eden ancak aynı zamanda durumun kontrolden çıkmasına izin vermeyen konuşmacılardır.

Görüldüğü üzere heyecanın fazla olması da az olması da konuşma becerisini olumsuz etkileyen bir durumdur. Öğrencilerin konuşma heyecanlarını kendilerini motive edecek ve konuşmalarını baltalamayacak şekilde kontrol etmeyi öğrenmeleri yalnız hazırlıksız konuşma özelinde değil tüm konuşma türlerinde daha iyi konuşmacılar olmalarının önünü açacaktır. Hazırlıksız konuşmada hızlı düşünme zorunluluğunun olması heyecan faktörünü arttırabilir. Dolayısıyla öğrencilerin heyecanlarını kontrol etmeleri için çalışmalar gerçekleştirmeleri bir hazırlıksız konuşma stratejisi olarak kabul edilebilir. Dowling (1957), öğrencilerin heyecanlarının giderilmesi için hareket ederek konuşmalarının sağlanmasını önermiştir. Örneğin araştırmacıya öğrencilerden tahtaya bir çizim yapıp bir yandan bu çizimi anlatarak konuşma yapmalarının sağlanması heyecanlarının giderilmesi için etkili bir yoldur. Nefes egzersizleri ve çeşitli ısınma hareketleri de kan akışını hızlandırması ve nefes alma-verme sirkülasyonunu düzene sokması sebebiyle alanyazında heyecan kontrolü çalışmaları kapsamında önerilmiştir (Dowling, 1957; Kaur ve Singh, 2010; Bayburtlu, 2019). Öğretmenler bu tarz çalışmaları yalnız hazırlıksız konuşma özelinde değil tüm konuşma etkinliklerinde gerekli gördükçe uygulamaya koymalıdır. Çünkü konuşma kaygısı başarılı konuşma yapma ihtimalini gölgeleyen en güçlü sebeplerden biridir.

3.e. Bellek geliştirme stratejilerine yönelik bulgular ve yorum

Dean (1987) ve Yalçın (2012) konuşmanın temelde bellekteki bilgilerin dışavurumuna dayanması sebebiyle bellek geliştirme çalışmaları yapmayı konuşma eğitimi açısından yararlı görmüşlerdir. Belleğin konuşma esnasında sözün yönetilmesini ve kontrol edilmesini sağlayan bir belagat hazinesi olduğunu ifade eden Dean (1987), belleğin hem hazırlıklı hem hazırlıksız konuşmada etkili olduğunu ancak konuşmacının konuşma konusunu analiz etmek, bilgi deposundan konuyla ilgili bilgileri geri çağırarak, başka deneyimlerle ilişkilendirerek yeniden üretmek için kısıtlı zamanının olduğu hazırlıksız konuşma etkinliklerinde belleğin çok daha kritik bir öneme sahip olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla araştırmacıya göre konuşma eğitiminde konuşmacıların belleğinin güçlendirilmesi de oldukça önemlidir. Yalçın (2012), bireylerin akıcı ve etkili konuşabilmeleri için zihinlerinde yer alan bilgileri belirli bir düzen içerisinde dışa vurmaları gerektiğini vurgulamıştır. Araştırmacıya göre bunun yapılabilmesi için zihnin çeşitli etkinliklerle eğitilmesi gerekir. Dean (1987) ve Yalçın (2012) bellek geliştirme etkinlikleri olarak kelime ve kavramlarla çalışma, çağrışım çalışmaları yapma, görsellerden yararlanma gibi etkinlikler önermişlerdir.

Bellek geliştirme stratejisi kapsamında kelime, kavram, cümle, tasvir, tahlil, tarif, görsel çalışmaları önerilmektedir. En ön plana çıkan tekniğin kelime ve kavramlardan yararlanma olduğu görülmektedir.

Kelime ve kavramlardan hareketle konuşma çalışmaları sözcük veya kavramı uzun süreli bellekten geri çağırma, başka sözcük ve kavramlarla ilişkilendirerek bir konu oluşturma ve bu konu üzerine hazırlıksız konuşma gerçekleştirme süreçlerini içermektedir. Bu çalışmalarda çağrışım alanı kavramı ön plana çıkmaktadır. “Kelime çağrışımı, zihin tarafından algılanan bir kelimenin başka kelimeleri çağırması durumudur. Kelimeler uzun süreli belleğe alınarak saklanırken başka kelimelerle ilişkili olarak öğrenilir” (Çifçi ve Duru, 2016; s. 163). Bir kelimenin bağlantılı olduğu diğer kelimeler o kelimenin çağrışım alanını oluşturur. Söz konusu çağrışımsal bağlantılar semantik veya biçimsel olarak kurulabilir. Bir kelimenin çağrışım alanı genişledikçe o kelimedenden hareketle gerçekleştirilen hazırlıksız konuşmanın kapsamı da genişler. Çağrışım alanının genişliği ise öğrencinin aktif ve pasif sözcük dağarcığıyla doğrudan ilişkilidir. Yalçın (2012), hazırlıksız konuşma eğitiminde öğrencilerin çağrışım becerilerini tetikleyecek eğitsel oyunlardan yararlanmanın çocukların aktif ve pasif söz dağarcıkları arasındaki farkın açılmasını önleyeceğini ve bilgilerin düzenli ve hızlı bir biçimde dışa vurulmasını sağlayacağını belirtmiştir.

Sonuç

Hazırlıksız konuşma örgütleme, yaratıcı düşünme ve etkili sunum becerilerini gerektiren, aynı zamanda bu becerileri geliştiren önemli bir konuşma etkinliğidir. Öğretmen ve öğrenciler arasında hazırlıksız konuşmayı "sınırlı hazırlıklı" görmekten ziyade "tamamen hazırlıksız" bir konuşma türü olarak görme eğilimi vardır (Dean, 1987). Ancak hızlı düşünmeyi, bilgileri hızlı bir şekilde örgütlemeyi ve örgütlenen bilgileri hızlı, tutarlı ve etkili bir şekilde aktarmayı gerektiren hazırlıksız konuşma tamamen hazırlıksız olarak gerçekleştirilemeyecek karmaşıklıkta becerilere dayanmaktadır. Bu sebeple hazırlıksız konuşma türü bir anda yakalanılmaktan ziyade birtakım stratejilerle hazırlanabileceği bir konuşma türü olarak ele alınmalı ve bu anlayış doğrultusunda öğretimi gerçekleştirilmelidir.

Alanyazından elde edilen kuramsal bilgilerden hareketle hazırlıksız konuşmaya hazırlanmanın, bu konuşma türünün öğretimini planlı bir şekilde yapmanın mümkün ve gerekli olduğu anlaşılmıştır. Yerli alanyazında hazırlıksız konuşma öğretimine ilişkin kuramsal bilgi eksikliğine hitap etmek üzere inceleme nesnesi olarak seçilen 40 çalışma incelenmiş ve aşağıdaki hazırlıksız konuşma stratejileri tasarlanmıştır:

Stratejiler			Açıklamalar
Zihinsel Yapma	Konuşma	Planı	Konuşmanın Konusunu Sınırlandırma: Verilen hazırlıksız konuşma konusunun hangi yönlerine değinileceğini belirleme Konuşmanın Ana Fikrini ve Yardımcı Fikirlerini Belirleme: Konuşmanın hangi ana düşünce ve yardımcı düşünceler etrafında şekillendirileceğini belirleme Beyin Fırtınası Tekniğinden Yararlanma: Konuyla ilgili bütün bilinenleri herhangi bir sınırlamaya tabii tutmadan ortaya koyma, daha sonra seçme ve eleme işlemlerine tabii tutma Zihin Haritalarından Yararlanma: Konuyla ilgili bütün bilinenleri ortaya koyma, birbirleriyle ilişkilendirme, seçme ve eleme işlemlerine tabii tutma Konuşmanın Amacını ve Türünü Belirleme Bilgilendirici Konuşma İkna Edici Konuşma Eğlendirici Konuşma Konuşmanın İçeriğini Düzenleme Konuşmanın Taslağını Oluşturma: Konuşmanın giriş, gövde ve sonuç bölümünde değinilecek ana ve alt düşünceleri belirleme Düşünce ve Bilgileri Organize Etme ve Yapılandırma: Düşünce ve bilgileri sınıflandırma, sıralama ve ilişkilendirme Konuşma İçeriği Düzenleme Desenlerinden Yararlanma: Neden-Sonuç Deseni

	<p>Kronolojik Desen Mekânsal Desen Konu Başlığı Deseni Geçmiş-Şimdi-Gelecek Deseni Problem-Çözüm Deseni Karşılaştırma Deseni Monreo'nun Motive Edilmiş Dizisi Deseni Grup Çalışmaları Yapma: Hazırlıksız konuşmaya başvurulabilecek, grupla çalışmaya müsait yöntem ve tekniklerden yararlanma Dramatizasyon Yönteminden Yararlanma Günlük Konuşma Durumlarından Yararlanma: Günlük hayatta gerçekleştirilen konuşma senaryolarını (tefondaki konuşma, teşekkür etme, özür dileme, tebrik etme, vb.) canlandırma Soru-Cevap Tekniğinden Yararlanma Görüşme Tekniğinden Yararlanma İyi Konuşmacıların Örnek Konuşmalarından Yararlanma</p>
Sosyal Öğrenme ve İşbirlikli Öğrenme Ortamlarından Yararlanma	<p>Kelime ve Kavram Çalışmaları Yapma: Çağrışım alanlarını genişletmek amacıyla kelime ve kavramlar üzerinde konuşulabilecek etkinlikler düzenleme (kelime ve kavram havuzundan hareketle konuşma, kavram haritalarından yararlanma gibi) Cümle Çalışmaları Yapma: Cümle oluşturma, sıralama, tamamlama vb. gibi çalışmalarla beyinden dile bilgi akışının düzenli ve hızlı bir tempoda gerçekleşmesini destekleme Tahmin Çalışmaları Yapma: Tahmin yapılacak konuyla ilgili önceki bilgilerin hatırlanması ve bu bilgilerden hareketle yordamada bulunulması aracılığıyla belleği güçlendirme Tasvir ve Tahlil Etme Çalışmaları Yapma: Üzerinde konuşulacak nesne veya kişinin özelliklerini gözlemleme, hafızada tutma ve bunlar üzerine konuşma aracılığıyla belleği güçlendirme Tarif Etme ve Yönlendirme Çalışmaları Yapma: Adres tarifi, yemek tarifi gibi çalışmalarla zihinde tutulan bilginin düzenli bir şekilde aktarımına yönelik egzersizler yapma Görsellerle Çalışma: İncelenen bir görselin detaylarını hatırlamaya çalışma Görseli tasvir ve tahlil ederek konuşma</p>
Bellek Geliştirme Tekniklerine Başvurma	<p>Nefes Egzersizleri ve Isınma Hareketlerine Başvurma: Vücudu rahatlatmak, kan dolaşımını dengelemek ve kalp atışını kontrol altına almak suretiyle sakinleşme</p>
Heyecan Kontrolü Çalışmaları Yapma	<p>Hazırlıksız Konuşma Değerlendirme Ölçeklerinden Yararlanma: Değerlendirme ölçeklerinde yer alan hazırlıksız konuşma ölçütlerinden hareketle öz, akran ve uzman değerlendirilmesi gerçekleştirme Mikro Öğretim Yönteminden Yararlanma: Gerçekleştirilen hazırlıksız konuşmayı kayda alıp izleme, eksiklikleri değerlendirme ve konuşmayı tekrar gerçekleştirme</p>
Değerlendirme (Öz, Akran ve Uzman)	

Tablo 7. Hazırlıksız konuşma stratejileri

Çalışmanın sonucunda alanyazında hazırlıksız konuşma ve topluluk önünde konuşmaya yönelik geniş teorik bilgilerin olduğu anlaşılmıştır. Söz konusu zengin bilgi kaynağının özel olarak hazırlıksız konuşma, genel olarak konuşma eğitimi kapsamında öğretim ortam ve materyallerine yeterince yansıtılmıyor oluşu büyük bir eksikliktir. Konuşma eğitimi ilişkin sunulacak teorik bilgiler öğretim strateji, yöntem, teknik ve etkinliklerinin geliştirilmesi sürecine dayanak olacak ve konuşma eğitimi sürecini geliştirecekten kurtaracaktır. Konuşmanın doğal olarak edinilen bir beceri olması sebebiyle öğretim planlama sürecinde ikinci planda bırakılması doğru bir yaklaşım değildir. Konuşma da diğer dil becerileri gibi, doğası gereği, geliştirilebilir. Daha iyi bir konuşmacı olmak her zaman mümkündür, bunun bir sınırı yoktur. Konuşmanın dilsel üretimle iç içe olması onu dinamik ve devingen bir beceri kılmaktadır. Dolayısıyla bu beceri bir kez edinildiği için her koşulda iyi konuşulabileceği varsayımına gidilmemeli, öğrencilerin konuşma becerilerinin gelişimi tesadüflere, özel ilgi ve yeteneklerine emanet edilmemelidir. Bu hususta en büyük sorumluluk öğretim programı uzmanlarına, ders kitabı yazarlarına

ve bu ikisinin uygulayıcıları olan Türkçe öğretmenlerine düşmektedir. Kumaravadivelu (2001), öğretim sürecinin planlanması ve uygulanması sürecinde teorisyenler, müfredat tasarımcıları ve öğretmenlerin paydaş olduklarını ancak günümüzde sınıf içi karar verme, öğrenen-öğreten özerkliği, öğretmen sorgusu, öğretmen bilişi, eylem araştırması gibi olguların gündeme gelmesiyle öğretmenlerin bu üç rolü de belirli bir derecede üstlenebileceğini ifade etmiştir. Dolayısıyla konuşma eğitimine ve hazırlıksız konuşma öğretimine yönelik eksiklikleri ortaya koymak ve eleştirmekle yetinilmemeli, öğretmenler öğretim materyallerindeki eksiklikleri bilgi ve tecrübelerine dayanarak, ek materyaller üretmek suretiyle tamamlayacak şekilde yetiştirilmelidir. Bir başka deyişle her öğretmen tek başına bir öğretim programı olacak şekilde yetiştirilmelidir. Bu husustaki en büyük sorumluluk ise eğitim fakültesi akademisyenlerine düşmektedir.

Bu çalışmada iyi bir hazırlıksız konuşmanın asla tamamen hazırlıksız olamayacağına, çeşitli strateji, yöntem ve teknikler aracılığıyla öğrencilerin başarılı bir hazırlıksız konuşma gerçekleştirmek için gereken becerileri kazanması gerektiğine açıklık getirmek amaçlanmıştır. Öğrenciler hazırlıksız bir konuşmaya konuyu bilmeme açısından hazırlıksız yakalanabilir, ancak planlı bir konuşma gerçekleştirmenin ve bu planı zihinde hızlı bir şekilde yapılandırabilmenin inceliklerini bilen bir öğrenci kendisine verilen konu ne olursa olsun üzerinde rahatlıkla konuşabilir. Esasında hazırlıksız konuşma öğretimiyle amaçlanan öğrencilere düşünme ve düşünceleri düzenleme eğitimi vermektir. Konuşmanın dil ve düşüncenin ortak ürünü olduğu düşünülürse konuşma eğitimi kapsamında öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirecek strateji, yöntem, teknik ve etkinliklere başvurulması öğrencilere yalnız hazırlıksız konuşma özelinde değil farklı türde konuşmaları gerçekleştirmede de sistematik ve planlı olma becerisini kazandıracaktır. Konuşma eğitiminin nihai hedefi bu olmalıdır.

Kaynaklar

- Aslan, D., & Özgün, Ö. (2009). Sosyal öğrenme kuramı. Aral, N., & Duman, T. (Ed.), *Eğitim psikolojisi içinde* (s.271-290). İstanbul: Kriter.
- Ardito, G. (1999). The systematic use of impromptu speeches in training interpreting students. *The Interpreters' Newsletter*, 9, 177-189.
- Anthony, E. M. (1963). Approach, method and technique. *English Language Teaching*, 17, 63-67.
- Aydın, İ. S., & Pehlivan, A. (2019). Konuşma türleri. Çetinkaya, G. (Ed.), *Konuşma ve eğitimi içinde*. (s.119-136)
- Bailey, J. (2013). *Extemporaneous speaking: engaging with current events*. National Speech & Debate Association.
- Barruansyah, R. T. (2018). Applying Impromptu Speech Technique to Improve Students' Speaking Ability at the Fourth Semester Students of STIBA Persada. *J-SHMIC*, 5(2), 57-72.
- Bayburtlu, Y. S. (2019). *Ortaokul 6 ve 7. Sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşmalarında bağdaşıklık ve tutarlılık* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Beebe, S. A. ve Beebe, S. J. (2005). *Public speaking handbook*. Allyn & Bacon Publishers.
- Boone, G. M. (1987). The use of metaphorical topoi in impromptu training. *The National Forensic Journal*, 5, 39-47.
- Boyenga, J. (2016). An Introduction to Public Speaking. http://www.indianhills.edu/_myhills/courses/SPC101/documents/luo3_public_speakin_g.pdf adresinden erişilmiştir.
- Brown, H. D. (2004). *Language assesment: principles and clasroom practices*. Longman Publishers.
- Casamassima, M., & Insua, F. (2015). On How Thinking Shapes Speaking: Techniques To Enhance Student's Oral Discourse. *English Teaching Forum*, 53(2), 21-29.

- Castelli, B. (2010). Delivering ideas: strategies for impromptu speaking. SNIA Education.
- Cifci, S., & Duru, K. (2016). Ses temelli kelime çağrışımı. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(14), 159-178.
- Coopman, S. J., & Lull, J. (2012). *Public speaking: the evolving art*. Cengage Learning.
- Dean, K. W. (1987). Time well spent: Preparation for impromptu speaking. *The Journal of the American Forensic Association*, 23(4), 210-219.
- Dowling, F. (1957). Teaching impromptu speaking. *The Speech Teacher*, 6(3), 205-208.
- Durmuş, M. (2013). *Yabancılar Türkçe öğretimi*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Fredricks, S. M. (2005). Teaching impromptu speaking: a pictorial approach. *Communication Teacher*, 19(3), 75-79.
- Girardelli, D. (2017). Impromptu speech gamification for ESL/EFL students. *Communication Teacher*, 31(3), 156-161.
- Güneş, F. (2011). Dil öğretim yaklaşımları ve Türkçe öğretimindeki uygulamalar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 123-148.
- Güneş, F. (2015). Konuşma Öğretiminde Uygulanan Yaklaşım ve Modeller. Şahin, A. (Ed.), *Konuşma Eğitimi Yöntemler-Etkinlikler içinde*. (s.151-175)
- Henderson, D. (1982). Impromptu Speaking As A Tool To Improve Non-Native Speakers' Fluency In English. *Jalt Journal*, 4, 75-89.
- Hendrix, J.A. (1968). The impromptu classroom speech. *The Speech Teacher*, 17(4), 334-335.
- Hintz, E.A., & Huber, A. A. (2019). Verbs, visuals, and vignettes: Incorporating images into the impromptu speaking exercise. *Communication Teacher*, 1-7.
- Hsieh, S. (2006). Problems in Preparing for the English Impromptu Speech Contest: The Case of Yuanpei Institute of Science and Technology in Taiwan. *RELC Journal*, 37, 216-235.
- Katchen, J. E. (1996). From contests to cocktail parties: strategies for impromptu speaking. Paper presented at the TEFL Oral Skills Conference. Tayvan.
- Kaur, K., & Singh, G. (2010). A study of impromptu speeches among undergraduates at the university of malaya. *The English Teacher*, 20(19), 51-71.
- Kırbaş, A. (2019). Türkçe öğretmen adaylarının hazırlıksız konuşmada gerekçelendirme düzeyleri (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Köse, V. (2019). 6. Sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşma becerilerinin geliştirilmesi üzerine bir çalışma (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kumaravadivelu, B. (2008). *Understanding language teaching: from method to postmethod*. London: Lawrence Publishing.
- Lamerton, J. (2001). *Everything you need to know public speaking*. Harpercollins Publishers.
- Laskowski, L. (2012). *Painless presentations: the proven, stress-free way to successful public speaking*. Hoboken: Wiley.
- Lucas, S. E. (2008). *The art of public speaking*. McGraw Hill.
- Mbeh, A. T. (2017). Impromptu speaking and authentic assessment in english language teaching/learning. *International Journal of New Technology and Research (IJNTR)*, 3(3), 11-16.
- Munawarah, S. (2012). *The effect of using impromptu speech technique toward students' speaking ability at the second year of state senior high school 12 pekanbaru* (Lisans tezi). Islamic University, Pekanbaru.
- Nawi, R. A., Yasin, B., & Champion, C. R. (2015). Impromptu: great impromptu speaking is never just impromptu. *Studies In English Language And Education*, 2(2), 144-157.

- Oxford, R. L. (1990). *Language learning strategies: What every teacher should know*. Heinle& Heinle Publishers.
- Özden, M. (2018). Türkçe eğitimi lisans öğrencilerinin hazırlıklı ve hazırlıksız konuşma hakkında geliştirdikleri metaforlar. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 347-357.
- Preston, C. T. (Ekim, 1991). Extemporaneous speaking and impromptu speaking: a system for differentiating benefits and practical applications. Paper presented at the Annual Meeting of the Speech Communication Association. Atlanta.
- Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching*. U.K: Cambridge.
- The UMBS Toastmasters. (2007). Speechcraft-Impromptu Speaking – Speaking Without Preparation. <http://mrwaddell.net/4n6/docs/ie/ImpromptuSpeakingHints.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Thornbury, S. (2005). *How to teach speaking*. London: Pearson/Longman.
- Toastmasters International. (2011). The Better Speakers Series: Impromptu Speaking. https://www.d14toastmasters.org/wp-content/uploads/2016/08/273A_ImpromptuSpeaking.pdf adresinden erişilmiştir.
- Tutorials Point. (2016). Impromptu Speaking. https://www.tutorialspoint.com/impromptu_speaking/index.htm adresinden erişilmiştir.
- Urquhart, C. (2018). *Nitel araştırmalar için temellendirilmiş kuram*. Anı.
- Wrench, J. S., Goding, A., Johnson, D. I., & Attias, B. A. (2011). *Stand up, speak out: the practice and ethics of public speaking*. University of Minnesota Libraries Publishing.
- Yalçın, A. (2012). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Akçağ.
- Yale, R. N. (2014). The impromptu gauntlet: an experiential strategy for developing lasting communication skills. *Business and Professional Communication Quarterly*, 77(3) 281–296.
- Yeşiltepe Sağlam, Ö. (2010). *7. sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşma becerileri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yüceer, D. (2014). *Türkçe öğretmenliği birinci sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşma becerileri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.